

Leoš Janáček (1854–1928)

Její pastorkyňa

Opera o třech jednáních na libreto skladatele
podle stejnojmenného dramatu Gabriely Preissové

NOVÉ HUDEBNÍ NASTUDOVÁNÍ	ROBERT JINDRA
DIRIGENT	ROBERT JINDRA
REŽIE	MICHAEL TARANT
SCÉNA A KOSTÝMY	DANA HÁVOVÁ
CHOREOGRAFIE	IGOR VEJSADA
SBORMISTR	JURIJ GALATENKO

Osoby a obsazení:

STAŘENKA BURYJOVKA	Drahomíra Drobková / Erika Šporerová
LACA KLEMEŇ	Jan Vacík
ŠTEVA BURYJA	Aleš Briscein / Luciano Mastro
KOSTELNÍČKA	
BURYJOVKA	Yvona Škvárová / Eva Urbanová
JENŮFA	Eva Dřízgová-Jirušová / Maida Hundeling
STÁREK	Jaroslav Kosec / Michal Křístek
RYCHTÁŘ	Martin Gurbaľ / Václav Živný
RYCHTÁŘKA	Yveta Tannenbergerová
KAROLKA	Jana Kačírková / Simona Mrázová
PASTUCHYŇA	Veronika Höpflerová
BARENA	Veronika Holbová
JANO	Marianna Pillárová
TETKA	Monika Kratochvílová
MUŽ	Pavel Kozel / Petr Urbánek

**Dále účinkuje sbor a orchestr opery NDM
– koncertní mistři Vladimír Liberda a Petr Kupka – a balet NDM.**

Opera je uváděna v českém originále s anglickými titulky.

**Premiéra 12. června 2004 v 19 hodin v Divadle Antonína Dvořáka
Obnovená premiéra 9. ledna 2011 v 16 hodin
v Divadle Antonína Dvořáka**

Asistent dirigenta
Asistentka režiséra
Vedoucí hudební přípravy
Hudební příprava

Inspicientka
Text sleduje
Anglické titulky
Obsluha titulků

Technický šéf
Šéf výpravy
Vedoucí umělecko-dekoračních dílen
Vedoucí výroby kostýmů
Jevištní mistr
Mistr osvětlení
Mistr zvuku
Mistrová vlásenkárny
Mistrová garderoby
Mistrová rekvizit

Jozef Katrák
Bohuslava Kráčmarová
Jana Hajková-Foldinová
Ivana Hotárková, Jozef Katrák,
Petr Lichnovský
Bohuslava Kráčmarová
Hana Navrátilová
Milena Janda
Jarmila Šebková

Stanislav Muntág
David Bazika
Barbora Macháčová
Eva Janáková
Jan Benek, Antonín Krajíček
Radko Orenič
Otakar Mlčoch
Eva Celarková
Růžena Mauzerová
Alexandra Václavíková

Scénické dekorace obnovily umělecko-dekorační dílny NDM.

Technolog – Martin Dušek, mistr čalounické dílny – Petr Missig, mistr malířsko-kašéřské dílny – Jaroslav Macháč, mistr truhlářské dílny – Radomír Maschke, mistr zámečnické dílny – Milan Rous, mistr zbrojářsko-šperkařské dílny – Jaroslav Dovalil

Scénické kostýmy a doplňky obnovily krejčovny NDM.

Mistrová dámské krejčovny – Iva Koplová, mistrová pánské krejčovny – Jiřina Richtrová, modistka-dekoratérka – Věra Siostrzonková

OBSAH OPERY

První jednání

V podhorském mlýně nedaleko vesnice hospodaří svým dvěma vnukům, nevlastním bratrům – mlynáři Števovi a mládkovi Lacovi – stařenka Buryjovka. Vypomáhá jí Jenůfa, příbuzná obou bratrů, pastorkyně (schovanka) vdovy Kostelničky Buryjovky, která svým statečným přístupem k životu vzbuzuje respekt celé vsi. Jenůfa se zamílovala do lehkovážného vesnického krasavce Števy. S neklidem vyhlíží jeho návrat z města, kam byl předvolán k odvodu. Nikdo zatím netuší, že Jenůfa očekává Števovo dítě – nástup na vojnu by ovšem jejich sňatek překazil. Jenůfu upřímně miluje mládek Laca, bratrovi dívku nepřeje a rád by ji získal pro sebe. Jenůfku stále žárlivě střeží. Števa odveden nebyl. Vrací se v povznesené náladě v doprovodu rekrutů do mlýna a furiantsky se před Jenůfou vychloubá úspěchy u místních děvčat. Mezi rozjařenou mládež náhle vstoupí Kostelnička. Přísná pěstounka Jenůfy rozhodně nedovolí, aby se Števa o její pastorkyni ucházel dříve než po roce, pokud zanechá pití. Zděšená Jenůfa ví, jak si nevlastní matka zakládá na její výchově, proto Števovi domlouvá, aby si „matičku“ udobřil. Laca nesmiřitelně žárlí na bratra, kterého láká jen Jenůfina краса, a proto při potyčce poraní dívčinu tvář nožem.

Druhé jednání

Kostelnička ukrývá ve svém domku Jenůfu i s narozeným Števoovým synkem: ze svatby sešlo, Števovi se Jenůfa s poznamenanou tváří znelíbila. Kostelnička poklesek své schovanky před lidmi tají, aby ochránila dívčinu pověst a svou autoritu. Rozhlásila proto po vsi, že poslala Jenůfu do Vídně sloužit. Kostelnička pozve Števu k rozmluvě a pokoří se před ním, aby ho přece jen přiměla ke sňatku s pastorkyní. Její zoufalé prosby jsou marné, Števova náklonnost k Jenůfce s rozřatou lící zcela zmizela. Dokonce si brzy bude brát Karolku, rychtářovu dceru. Jen Laca věrně trvá na svém úmyslu ucházet se o Jenůfu, i když mu Kostelnička prozradí dívčino neštěstí. Lacu přece na okamžik zarazí zmínka o Števově dítěti. Kostelnička se v rozrušení rozhodne k hroznému činu: zatímco Jenůfa únavou usne, Kostelnička vyběhne s nemluvnětem do mrazivé noci a utopí ho v mlýnském náhonu. Později pastorkyni i Lacovi namluví, že děcko zemřelo, když Je-

nůfa spala, a je již pohřbeno. Když Jenůfa přistoupí na sňatek s Lacou, Kostelnička má za to, že zachránila budoucnost milované pastorkyně. Vlastní, dosud čisté svědomí, však zatížila těžkou vinou.

Třetí jednání

Bliží se svatební obřady Jenůfy a Laci. Též Števa a Karolka se budou brzy brát. Jen Kostelnička je úplně proměněná: z energické ženy, vždy plné rozhodnosti, zbývá velmi málo. Sužují ji zlé výčitky svědomí. Svatebčané se scházejí, děvčata vážné Jenůfce zpívají, prohlíží se výbava. Stařenka Buryjovka uděluje dvojici požehnání a též dojatá Kostelnička chce učinit stejně. Nebude jí dopřáno! Venku se strhne křik – pasáček Jano přibíhá s úděsnou zprávou, že dělníci z pivovaru objevili pod ledem ve strouze zmrzlé děcko... V nastalé vřavě Jenůfa zjistí, že jde o jejího mrtvého synka a označí Števu jako otce. Než se rozvášněný dav stačí na nešťastnou ženu vrhnout, Kostelnička se přiznává... Nechá se rychtářem odvést a u soudu chce svou vinu doznat, aby se zbavila deptající tíhy na duši. Jenůfa si uvědomuje bezmeznou oběť své pěstounky a vše jí odpouští. Ze svatby Karolky a Števy také sešlo. Všichni zdrceně odcházejí. Jenůfka vyzve Lacu, ať odejde s ostatními. Laca jí naopak slibuje nést po jejím boku všechna příkoří – však jednou nastane čas, kdy jim zasvitne slunce nad společnou cestou životem.

(MT)

Nastudování z roku 2004 – celková scéna z prvního jednání,
foto Josef Hradil

LEOŠ JANÁČEK

(1854–1928)

pocházel z mnohočlenné rodiny venkovského kantora ze severomoravských Hukvald a podle otcova vzoru se měl také stát učitelem. Skromné sociální podmínky chlapci připravily velmi tvrdé dětství. Byl přijat do fundace Augustiniánského kláštera na Starém Brně s denní povinností zpívat na kůru při bohoslužbách, aby získal základní zaplacení. V hudbě se vzdělával u ředitele fundace, skladatele a sbormistra Pavla Křížkovského (1820–1885). Zprvu studoval na německé reálce, odtud odešel na učitelský ústav. Varhanickou školu v Praze ukončil v roce 1875 státní zkouškou ze hry na varhany, z klavíru a ze sborového zpěvu. Pokračoval ještě ve studiu v Lipsku a ve Vídni (1879–1880). Nastoupil jako výpomocný učitel. Od roku 1881 již vyučoval na Varhanické škole, která v Brně vznikla z jeho iniciativy. Na konci téhož roku byl jmenován ředitelem tohoto ústavu. Ještě v červenci se Leoš Janáček oženil se Zdenkou Schulzovou (1865–1938).

S Brnem zůstal Leoš Janáček spjat po celý život. Stál tam u zrodu místního českého hudebního školství a s neúnavným elánem odtud své aktivity rozšiřoval na organizaci hudebního dění do všech oblastí v dostupném moravském regionu. Vracel se rád do klidného prostředí rodiště pod Beskydami a narušené zdraví si zpevňoval častým pobytům v lázních Luhačovicích. Tam také poznal paní Kamilu Stösslovou (1892–1935), která se umělci Janáčkově stala jistou osudovou nutností až do posledního dne jeho života.

Leoš Janáček byl známý pedagog (varhany-klavír-smíšené sboryskladba), vynikl jako zaujatý znalec a sběratel moravských lidových písní. Založil časopis *Hudební listy*, v brněnských *Lidových novinách* publikoval recenze a zasvěcené komentáře ke kulturním událostem. Po vzniku Československé republiky usiloval o přeměnu Varhanické školy v Brně na státní konzervatoř.

Z českých hudebníků si Leoš Janáček nejvýše cenil o čtrnáct let staršího Antonína Dvořáka (1840–1904), s nímž ho pojilo srdečné přátelství. Vlastní tvůrčí činnost zahájil – žák Křížkovského – mužskými sbory *Orání*, *Válečná*, *Nestálost lásky* v období, kdy byl sbormistrem pěveckého sdružení Svatopluk (1873–1876), protože ve sborové tvorbě tehdy cítil vyjádření zpěvnosti.

Mimořádně kreativní Leoš Janáček si postupně začal vyvíjet vlastní, zajímavý, v české hudbě netradiční styl komponování. Při náslechu lidových písní, v rozhovorech s venkovany na Slovácku ho upoutala jejich hlasová intonace v toku přirozené mluvy. Začal si pořizovat podrobné notové záznamy třeba z útržků mluvních projevů lidí v různých životních situacích. Tyto náslechy pak rozšiřoval o studium hlasů zvířat, ptáků, zvuků, vydávaných hmyzem a ostatní přírodou. Nejednou objasňoval, že „... tóny, tónový spád lidské mluvy, vůbec každého tvora, měl pro mne nejhlubší pravdu... jsou to moje okénka do duše... právě pro dramatickou hudbu to má velký význam.“

Pořízený bohatý archiv obdobných záznamů se Janáčkově stal zdrojem ke vzniku principu nápěvků, založených na tónovaném spádu přirozené řeči. A v nápěvcích spočívala invence Janáčkova tvůrčího pojetí hudebně dramatického díla. Melodika slov, řeči, stávala se opěrným bodem při vytváření dramatické postavy, její životnost se prohlubovala. Vzniklé výpovědi v nepřikrášlené podobě zněly ovšem mnohdy drsně, zvláště při zvyšování situačního napětí a vyhocených emocí, v opačném případě byl skladatel schopen sebejemnější odstíny výpovědi obdařit patřičnou melodikou. V době, kdy se tvořila a poslouchala romantická hudba, široká veřejnost Janáčkovy tvůrčí postupy nechápala a protestovala proti nim. Jeho výboje byly považovány a provokativní, autorovi se vyčítalo, že narušuje tradice české hudby. Janáček, který měl zcela vyhraněné záměry a byl si jist svou dramatickou představitostí při hledání hudebního výrazu, cítil se jako umělec zaskočen a osamocen. S houževnatostí sobě vlastní se opakovaně pouštěl do zápasu o prosazení svých děl. Jeho boj nebyl marný. Po světové válce, kdy Evropa přála tvůrčí svobodě a smělym myšlenkám, Janáčkova hudebně dramatická tvorba se postupně stala pro nezvratné umělecké hodnoty oporou českého i světového operního jeviště, aby odtud zářila jiskrou génia a nefalšovaného humanismu.

Téměř na závěr života se Leoš Janáček dočkal vytouženého uznání své tvorby a poct, které ho těšily a posilovaly jeho sebedůvěru. Bylo čtyřiasedmdesát let, když v plné duševní síle a tvůrčímu zápalu podlehl 15. srpna 1928 v ostravské nemocnici náhlé, těžké chorobě.

Marta Trnková

Gabriela Preissová (1862–1946)

K JANÁČKOVĚ OPEŘE JEJÍ PASTORKYŇA

Inspirace Leoše Janáčka pramenila ze studia moravských lidových písní, ze zemitosti moravských nářečí i z lyrické poetiky starobyklých zpěvů a v neposlední řadě z tónového, nápěvného materiálu mluvy. Své poznatky obsáhl v nápěvkové teorii, kterou aplikoval při komponování operního díla. Své moravanství prožíval do hloubi duše. Často až drsnou neústupností a tvrdou vůlí prosazoval nové kompoziční postupy, jakoby předvídal jejich směrodatnost pro příští vývoj evropského hudebního myšlení. Svůj osobitý kompoziční styl si ověřil u třetí opery *Její pastorkyňa*.

Přibližně od roku 1894 uskutečňoval nápad, že napíše operu podle námětu prozaického dramatu stejného jména Gabriely Preissové (1862–1946). Premiéra hry ze slováckého prostředí vzbudila na scéně Národního divadla v Praze na podzim 1890 spíše polemický ohlas. Hlavní práci na samostatném díle předcházela složitý tvůrčí proces, kdy Janáček na sebe upozornil záměrem sestavit libreto v próze – vždyť čeští skladatelé dosud zhudebňovali pouze veršované texty! Janáček však – veden „principem pravdy v zachyceném nápěvku mluvy“ – si při důkladném, časově náročném rozboru hry, vydané tiskem, se souhlasem autorky libreto v próze odvážně vyhotovil sám. Při komponování partitury invenčně uplatňoval s nápěvkovými variacemi jadrnost a úsečnost v dialogích, jindy zas emoční vřelost podle reálné situace. Promyšlená psychologie postav zbavuje děj povrchních efektů, obvyklých u folklórních zpěvoher, a naopak postavy vybavuje projevy, odpovídajícími skutečným stavům nitra: lásce v mnoha podobách, žárlivosti, svědomí, obtíženému vinou, vnitřnímu zlomu, pokoře. (Důstojná, čestná Kostelnička, která si získala důvěru obce i faráře natolik, že jí svěřil péči o místní kapli, vystupňuje svou obětavou lásku k nevlastní dceři – pastorkyni – až do kruté rozhodnosti, s níž zahubí dítě Jenůfy, aby ji zachránila před hanbou svobodné matky. Posléze, zatížena výčitkami svědomí, v kritickém okamžiku doznává svou vinu).

Rodilo se originální operní dílo s odlišnou zpěvností, s novým, zvukově odstíněným hudebním výrazem. Závěrečná etapa kompoziční práce naneštěstí spadala do tragického údobí Janáčkova osobního života, kdy v necelých jednadvaceti letech umírala skladatelova milovaná dcera Olga. Janáček dokončenou operu (1903) věnoval Olžině památce. Hotovou partituru nabídl Národnímu divadlu v Praze, která

Janáčková dcera Olga v roce 1902

pro něho od dob studií znamenala symbol českého kulturního centra. Šéf opery ND Karel Kovařovic však partituru k velké autorově lítosti vrátil kvůli nezvyklému stylu díla a snad též z osobních důvodů. Janáček si uvědomoval, že mezi ním a Kovařovicem panují jisté profesionální rozpory, ale odmítnutí opery, v níž naznačoval perspektivní cesty české hudebně dramatické tvorby, těžce nesl. Nebylo ovšem v jeho povaze, aby se vzdával cíle. Měl téměř padesát let, když se památná světová premiéra *Její pastorkyně* konala 21. ledna 1904 v Brně v budově českého Národního divadla Na Veveří, v nastudování Cyrila Metoděje Hrazdiry, Janáčkovy žáka. Veřejnost i kritika přijaly s nadšením Janáčkovu operní novinku s dramatickým napětím, inspirovanou moravskými lidovými zdroji, komponovanou nezvykle pojetou, úsečnou technikou.

Praha ani v následujících letech Janáčkovu umění nerespektovala. Marně se moravský skladatel snažil prosadit na scéně nově otevřeného Vinohradského divadla svou čtvrtou, jednoaktovou operu *Osud*. Janáček partituru *Její pastorkyně* průběžně upravoval. Dramatickou stavbu děje zhuštil vypuštěním rozvláčných pasáží, činil orchestrální zásahy. Brněnský operní soubor uváděl *Její pastorkyni* na zájezdech po českých městech. V Ostravě tak zazněla tato opera vůbec poprvé pod taktovkou Cyrila M. Hrazdiry roku 1906 za skladatelovy přítomnosti. Podnětnou aktivitou Klubu přátel umění v Brně se podařilo vydat klavírní výtah tzv. brněnské verze opery z r. 1908 – původní partituru Janáček zničil. Při Janáčkově výjimečné vytrvalosti a s pomocí jeho vlivných přátel – předsedy již zmíněného Klubu MUDr. Františka Veselého a jeho ženy, spisovatelky a pěvkyně Marie Calmy – nastal konečně v situaci tolik očekávaný obrat: ředitel Národního divadla v Praze Gustav Schmoranz přesvědčil Karla Kovařovice, aby partituře *Její pastorkyně* znovu věnoval pozornost. Vše dopadlo ve prospěch šťastného autora.

Podle doložené korespondence obou umělců Janáček vděčně přistoupil na Kovařovicovy návrhy změn v instrumentaci a toto znění autorizoval. V nastudování Karla Kovařovice se uskutečnila Janáčkem vytoužená premiéra *Její pastorkyně* 26. května 1916 v pražském Národním divadle. V úloze Kostelníčky Buryjovky vynikla pěveckým i hereckým výkonem umělkyně jihoslovanského původu Gabriela Horvátová (1877–1967). Překvapivý úspěch českého nevšedního hudebně dramatického díla na národní scéně za prvé světové války, tvrdě doléhající všemi tragickými příznaky nedostatku, přinášel

povzbuzení a pevnou naději do příštích dnů, autorovi samotnému pak vysněné spojení s pražským obecnstvem.

Leoš Janáček přestal být neuznávaným a odmítaným skladatelem. Přes dosti napjaté poměry již rok po premiéře v Praze vydalo nakladatelství Universální edice ve Vídni partituru *Její pastorkyně* (1917), revidovanou Karlem Kovařovicem. Dirigent Hugo Reichenberger r. 1918 uvedl *Její pastorkyni* na scéně Dvorní opery ve Vídni v německém překladu spisovatele Maxe Broda (1884–1968), a to pod názvem jím navrženým „Jenůfa“, ve výtečném obsazení titulní role brněnskou rodačkou Marií Jeritzou (1887–1982). S tímto pojmenováním je opera podnes známa v zahraničí. Zájem brzy projevila též německá města – v Berlíně se nastudování ujal talentovaný Erich Kleiber. Roku 1924 proslavila *Její pastorkyňa* svého tvůrce v New Yorku pod taktovkou Artura Bodanskyho. Početné publikum amerických inscenací až po dnešní dny vnímá operu, komponovanou osobitými výrazovými prostředky s hluboce lidským vyzněním, jako modelové hudebně dramatické dílo s přesahem do 21. století.

Marta Trnková

JANÁČKOVA OPERA JEJÍ PASTORKYŇA NA OSTRAVSKÉM JEVIŠTI

Premiéra 1. listopadu 1919

Dirigent Emanuel Bastl, režie Karel Kügler, výprava Karel Štapfer

Premiéra 6. září 1929

Dirigent Jaroslav Vogel, režie Karel Kügler, výprava Vladimír Kristin

Premiéra 8. června 1934

Dirigent Jaroslav Vogel, režie Karel Kügler, výprava Jan Sládek

Premiéra 27. května 1940

Dirigent Jaroslav Vogel, režie Karel Palouš, výprava Jan Sládek,
choreografie Emerich Gabzdyl

Premiéra 25. června 1943

Dirigent Jaroslav Vogel, režie Miloš Wasserbauer,
scéna Jan Provazník, kostýmy Josef a Marie Stejskalovi,
choreografie Emerich Gabzdyl

Premiéra 6. června 1948

Dirigent Jaroslav Vogel, režie Petar Burja, výprava Antonín Calta,
choreografie Emerich Gabzdyl

Premiéra 22. května 1952

Dirigent Josef Kuchinka, režie Petar Burja, výprava Antonín Calta,
choreografie Emerich Gabzdyl

Premiéra 15. června 1958

Dirigent Josef Kuchinka, režie Ilja Hylas, výprava Jan Sládek,
choreografie Emerich Gabzdyl, sbormistr Jiří R. Míša

Premiéra 30. září 1967

Dirigent Jiří Pinkas, režie Ilja Hylas, scéna Zbyněk Kolář,
kostýmy Bedřiška Ustohalová, choreografie Emerich Gabzdyl,
sbormistr Karel Kupka

Premiéra 27. října 1973

Dirigent Jiří Pinkas, režie Ilja Hylas, scéna Zbyněk Kolář,
kostýmy Bedřiška Ustohalová, choreografie Emerich Gabzdyl,
sbormistr Karel Kupka

Premiéra 1. října 1988

Dirigent Václav Návrat, režie Rudolf Málek, scéna Jaroslav Malina,
kostýmy Eliška Zapletalová, choreografie Albert Janíček,
sbormistr Miroslav Kolář

Premiéra 12. června 2004

Dirigent Tyrone Peterson, Jan Šrubař; režie Michael Tarant,
scéna a kostýmy Dana Hávová, choreografie Igor Vejsada,
sbormistr Jurij Galatenko

1958

Celková scéna z třetího jednání,
foto archiv

1967

Drahomíra Drobková (Stařenka Buryjovka), Agia Formánková (Jenůfa),
foto František Krasl

Eva Těluškinová (Kostelníčka),
foto František Krasl

1967

Jan Janda (Števa), Eva Gebauerová (Kostelnička),
foto František Krasl

Lubomír Procházka (Števa), Eva Těluškinová (Kostelnička),
foto František Krasl

1967

Eva Těluškinová (Kostelnička), Jitka Kovařková (Jenůfa),
foto František Krasl

Karel Průša (Rychtář),
foto František Krasl

1967

Jaroslav Hlubek (Laca), Jitka Kovaříková (Jenůfa),
foto František Krasl

1973

Agia Formánková (Kostelnička), Miloslava Ostanická (Jenůfa),
foto František Krasl

1973

Celková scéna z prvního jednání,
foto František Krasl

1973

Scéna Zbyňka Koláře k prvnímu jednání,
foto František Krasl

Scéna Zbyňka Koláře k druhému jednání,
foto František Krasl

1973

Scéna Zbyňka Koláře k třetímu jednání,
foto František Krasl

Lubomír Procházka (Števa), Miloslava Ostanická (Jenůfa),
Jaroslav Hlubek (Laca), *foto František Krasl*

1973

Celková scéna z třetího jednání,
foto František Krasl

Agia Formánková (Kostelníčka), Miloslava Ostanická (Jenůfa),
Jaroslav Hlubek (Laca), *foto František Krasl*

1988

Eva Dřezgová (Jenůfa),
foto Josef Hradil

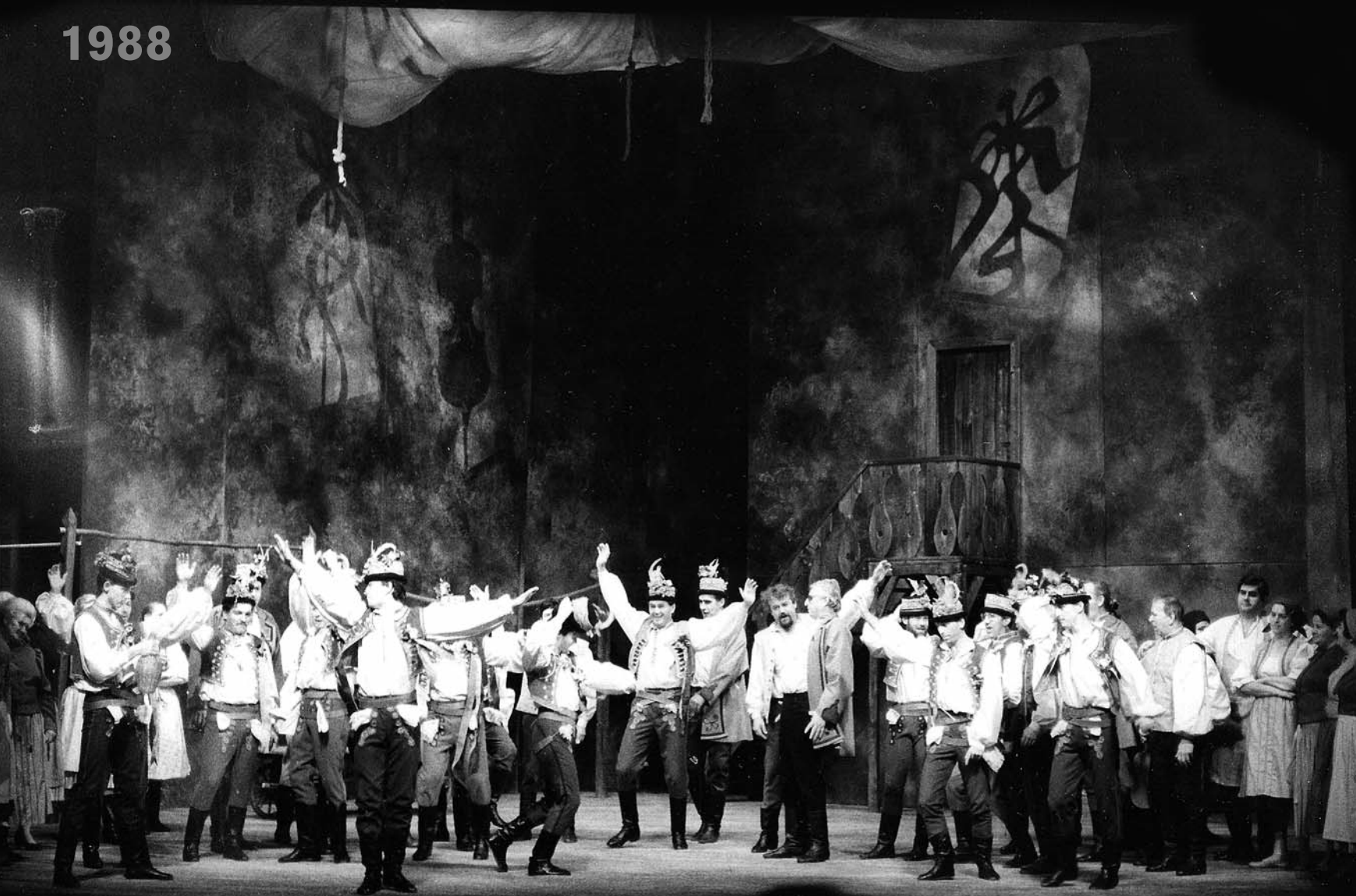
Bohuslava Návrátová (Kostelníčka),
foto Josef Hradil

1988

Eva Kinclová (Kostelnička), Michael Böhm (Laca),
foto Josef Hradil

1988

Celková scéna z prvního jednání,
foto Josef Hradil

1988

Scéna Jaroslava Maliny k druhému jednání,
foto Josef Hradil

Celková scéna z třetího jednání,
foto Josef Hradil

1988

Miroslav Urbánek (Laca), Eva Dřízgová (Jenůfa),
foto Josef Hradil

Závěr opery,
foto Josef Hradil

2004

Tatiana Teslia (Jenůfa), Luciano Mastro (Števa),
foto Josef Hradil

Jiřina Marková-Krystlíková (Kostelnička), Tatiana Teslia (Jenůfa),
foto Josef Hradil

2004

Eva Dřízgová-Jirušová (Jenůfa), Václav Morys (Števa),
foto Josef Hradil

Agnieszka Zwierko (Kostelnička),
foto Josef Hradil

2004

Celková scéna z prvního jednání,
foto Josef Hradil

2004

Tatiana Teslia (Jenůfa), Marcela Gurbal'ová (Jano),
foto Josef Hradil

Yveta Tannenbergerová (Jenůfa), Gianluca Zampieri (Laca),
foto Josef Hradil

2004

Anna Číhalová (Karolka), Luciano Mastro (Števa),
Tatiana Teslia (Jenůfa), *foto Josef Hradil*

Agnieszka Zwierko (Kostelnička), Yveta Tannenbergerová (Jenůfa),
foto Josef Hradil

2004

Leo Marian Vodička (Laca), Eva Dřízgová-Jirušová (Jenůfa),
Jindřiška Rainerová (Kostelnička), foto Josef Hradil

2004

Yvetta Tannenbergerová (Jenůfa), Gianluca Zampieri (Laca),
Agnieszka Zwierko (Kostelníčka), *foto Josef Hradil*

LIBRETO

Leoš Janáček (1854–1928)

Její pastorkyňa

Osoby:

Stařenka Buryjovka, výminkářka a hospodyně ve mlýně	<i>mezzosoprán</i>
Laca Klemeň, nevlastní bratr Števy, vnuk stařenky	<i>tenor</i>
Števa Buryja, nevlastní bratr Laci, vnuk stařenky	<i>tenor</i>
Kostelnička Buryjovka, vdova, stařenčina snacha	<i>soprán</i>
Jenůfa, její pastorkyňa	<i>soprán</i>
Stárek	<i>bas</i>
Rychtář	<i>bas</i>
Rychtářka	<i>soprán</i>
Karolka, jejich dcera	<i>soprán</i>
Pastuchyňa	<i>alt</i>
Barena, služka ze mlýna	<i>soprán</i>
Jano, pasák	<i>soprán</i>
Tetka	<i>alt</i>

Rekruti, hudci, chasa ze mlýna, mleči, vesnický lid

Nastudování z roku 2004

Eva Dřízgová-Jirušová (Jenůfa), Leo Marian Vodička (Laca),
foto Josef Hradil

PRVNÍ JEDNÁNÍ

*Podvečer. Osamělý podhorský mlýn.
Vpravo před domovním stavením síňka
z dřevěných sloupů. Strážka, křoviny,
několik pokácených dřev, vzadu strouha.
Jenůfa držíc květináč rozmaryje v ruce,
stojí na vyvýšeném místě u struhy
a zpod dlaně pohlíží do dálky.
Stařenka sedí v síňce, vybírajíc brambory
z vrchovatého koše, vykrajuje očka
a hází do nůše. Vlevo na pokáceném stromě
sedí tmavovlasý Laca; ořezává křivákem bičíště.*

První výstup

Stařenka, Laca, Jenůfa, později pasák Jano

JENŮFA

(k sobě)
Už se večer chýlí a Števo se nevrací!
Hrůza se na mne věšala po celou noc
a co jsem se rána dočkala, znova!
(zoufale)
Ó Panno Maria, jestlis mne oslyšela,
jestli mi frajera na vojnu sebrali
a svatbu překazili, hanba mne dožene
k zatracení duše!
Ó Panno Maria, buď mi milostiva!
Ó Panno Maria!

STAŘENKA

Jenůfka, pořád tě od práce šídla honějí!
Mé ruce mají to všecko pokrátjet?
Ke všemu na to staré oči špatně vidí.

LACA

(jízlivě)
Vy, stařenko, už tak na všelicos špatně vidíte!

Nerobíte ze mne vždycky jen člověka,
kterému zde dáte najest,
za to mládkovství najest?
Však já vím, že nejsem váš,
– váš vlastní vnuk!
To jste mi pokaždé připamatovaly,
když jste mazlívaly Števu na klíně
a hladily jeho vlasy, že "žluté jak slunečko!"
Mne jste si nevšimly a já byl třeba také sirota.
Kdybyste mi vyhodily
těch dvanáct set mého podílu,
mohl bych jít, kam by mne oči vedly!

JENŮFA

(klečíc, od struhy se obrátí)
Laco, vždy tak neuctivo k stařence mluvíš,
potom tě mají mít rády!

STAŘENKA

Baže, baže. Jsem u něho jen výminkářka,
nepovažuje mne za hospodyní,
natož za rodinu!

LACA

(k stařence)
A Jenůfu dnes voláte k práci,
když čeká Štefka od assenty?

JENŮFA

(pro sebe)
On vidí člověku až do srdce
těma pronásledujícíma očima.
Ani mu odpovídat nebudu – zlochovi.
(k stařence)
Stařenko, nehněvejte se!
Já to všecko vynahradím.
Vzpomněla jsem si na rozmaryju,
že mi usychá; šla jsem ji omočit k vodě.
(s povzdechem)

A kdyby mi uschla – vidte stařenko, říká se,
že uschne potom všechno štěstí v světě!

JANO

(volá ze mlýna)

Jenůfka, ej!

(přiběhne)

Už znám čítat, už jsem to potrefil!

(prosebně)

Narýsujte mi zase jiný lístok!

JENŮFA

Dočkaj, Jano! Dočkaj, až půjdu do města,
přinesu ti čítanku a v té si budeš čítat!

Ajji psát tě naučím,
aby z tebe byl lepší člověk.

A včil si jdi po práci,
aby nás stařenky nehubovaly!

JANO

(odbíhá; z dálky, ve mlýně)

Ej, čítat umím, ej, Jenůfa mě naučily!

STAŘENKA

Co to máš za radost!

Co to máš, děvčico, za radost!

Barenu jsi naučila také čítat!

Mužský rozum máš po svoji pěstounce,
učitelem být jsi měla.

JENŮFA

(s povzdechem)

Ba, ten můj rozum, milá stařenko,
už dávno mi tu někde do voděnky spadl.

Druhý výstup

Stárek a předešlí, ke konci Kostelnička

STÁREK

*(v městských, moukou pobílených šatech,
kráčí kolem a zastaví se u Lacy)*

Co to robíš, mládku? Může být pěkné bičiště!

LACA

Má tupý křivák, abych se s tím dvě hodiny páral!
Nabrus mi ho!

STÁREK

(vytáhne z kapsy brousek a ostří nůž)

Nabrousím!

*(Zatím Laca koncem bičiště strhne
Jenůfě šátek z hlavy.)*

JENŮFA

(neohlédnivi se)

To ty, Laco, tys odjakživa takový divoň...

LACA

Kdyby ti to Števa učinil, to by nevadilo?

JENŮFA

On by tak neučinil.

LACA

Vid', to by nevadilo?

Protože vždy se mu hodně postavíš na blízko.

JENŮFA

Co je ti po nás – o sebe se starej!

*(Odchází síňkou do jízby, po chvílce vyjde,
posadí se ke koši a pilně vykrajuje.)*

LACA

(k stárkovi, dívaje se za odcházející)

To bude pěkná švagrina,
všeho mi dobrého nachystá!

STÁREK

Což, pěkná je, až se z toho hlava mate!

Nese se jak holba máku

a s těma sivýma očima by duši z těla vytáhla.

Ale nač tobě to vykládám

– však tys jejich očí také zkusil!

LACA

(posměšně)

Já! Mohl jsi se přesvědčit, kterak ji lúbím.

Naříkala si tu nad rozmaryjou.

Netuší, že jsem jí do hlíny zahrabal žížaly,

aby jí zrovna tak povadla,

jak ta její svatba se Štefkem,

ke které se chystají.

STÁREK

Vidíš, Laco, to je mi podivné,

co z tebe robí takového zlocha.

Však ty, nezapíraj, nemáš takového srdce.

A pozdává se mi, že před Jenůfou

měníváš barvu.

LACA

Hlúpoty! Běž si po svém!

Ale, stárku – on ji ještě nemá.

Jestli ho dnes při assentě odvedli,

bude po svatbě.

STÁREK

Neodvedli! Potkal jsem poseláka;

je jich odvedeno všeho všudy devět

– a Števa ne!

JENŮFA

(vyskočí rozradostněna, líbá stařenku)

Neodvedli! Bože můj, neodvedli!

Stařenko moja!

LACA

(vyskočí)

Neodvedli! To je potom spravedlnost!

STAŘENKA a STÁREK

Neodvedli? Už mu štěstí odjakživa přeje!

LACA

Šohaj jako skála!

To je potom spravedlnost!

Neodvedli! Spravedlnost!

JENŮFA

(líbá stařenku)

Neodvedli! Stařenko moja!

KOSTELNÍČKA

(vstoupí)

Števu neodvedli?

JENŮFA

(spěchá políbit pěstounce ruku

a zase odbíhá k práci)

Vítajte! Vítajte, mamičko!

(Laca mlčky sejme klobouk

a zbývá se dál bičičtěm.)

STÁREK

Na, křivák; zdá se mi,

že se nedá dobře brousit.

(Kostelníčka vejde do stavení.

Stárek pozdraví a odejde do stavení.)

Třetí výstup

Jenůfa, Stařenka a sbor

STAŘENKA

(chystá se za Kostelničkou)

Co ty Jenůfo, za mamičkou nevejdeš?

JENŮFA

Proboha, stařenko,
neposílejte mne za ní!

STAŘENKA

Divná's jaksí, děvčico!

REKRUTI

(za jevištěm)

Všeci sa ženija,
vojny sa bojija!

Čtvrtý výstup

Jenůfa, Laca, Števa, Stárek,
později Kostelnička a sbor

(Sbor rekrutů za jevištěm, hudba za jevištěm)

REKRUTI

Všeci sa ženija,
vojny sa bojija,
a já se nežením,
vojny sa nebojím!
Kerý je bohatý,
z vojny sa vyplatí,
a já neboráček
musím být vojáček.

ŠTEVA

(z dálky)

A já tím vojákem musím být!

JENŮFA

(vyhlídá rekruty a poznává Števu)

Števa, Števuška!

ŠTEVA

A konec milování!

REKRUTI

A konec milování! Juchej!

STÁREK

(vyjde)

Števa se nechá doprovázet!

Poznat to na něm, že ho neodvedli!

(Mleči a chasa mlynářská vybíhají.

Rekruti vystupují z levé strany.

Kluci ze vsi, jeden s dětskou trubkou.

Z levé strany objeví se Števa s rekruty

a čtyřmi muzikanty, houslisty.

Jenůfa mu běží v ústrety.)

REKRUTI a CHASA

Ej, juchej!

REKRUTI

Všeci sa ženija,
vojny sa bojija,
a já se nežením,
vojny sa nebojím.

CHASA

Ej, juchej!

REKRUTI

Který je bohatý,
z vojny sa vyplatí,
a já neboráček
musím být vojáček.

LACA a CHASA

A bohatý z vojny sa vyplatí.

ŠTEVA

*(rusovlasý, se kšticí do čela,
napilý, drží se nejistě na nohou,
klobouk plný kvítí zdvihá vysoko nad hlavu)*
A já tím vojákem musím být a konec milování!
(Kostelníčka se objeví na prahu stavení.)

JENŮFA

Števo, Števuško!

Pátý výstup

Jenůfa, Kostelníčka, Stařenka,
Laca, Števa, Stárek a sbor

JENŮFA

(s výčitkou)
Duša moja, Števo, Števuška!
Tys zase už napilý!

ŠTEVA

Já, já! Já napilý! To ty mně, Jenůfka?
To ty mně, Jenůfka? Víš, že já se volám Štefan Buryja?
Že mám půllanový mlýn?
Proto se na mne děvčata smějů!
Tuhle voničku jsem dostal
(ukazuje kytičku)
od tej jednej!
(obrací se k muzikantům)

Co nehrajete? Vy hladoví zajáci!
*(rozhazuje oběma rukama z kazajky peníze,
jež muzikanti sbírají)*
Tu máte! Zahrajte tu Jenůfčinu:
"Daleko široko do těch Nových Zámků."

SBOR, potom ŠTEVA se SBOREM

1. Daleko široko
do těch Nových Zámků;
stavija tam vežu
ze samých šohájků.

2. Mojeho milého
na sám vršek dali,
zlatú makověnku
z něho udělali.

3. Zlatá makověnka
důle z věže spadla,
moja galanečka
do klína ju vzala.
(Všichni tančí)
Moja galanečka
zlatú makověnku
do klína ju vzala.

ŠTEVA

Pojď sem, Jenůfka!
(vezme Jenůfku kolem pasu)
Tak půjdem na zdavky s muzikou!
(v divokém tanci)
(Kostelníčka zarazí kývnutím ruky muzikanty.)

KOSTELNÍČKA

A tak bychom šli celým životem
– a ty, Jenůfa, mohla bys
ty rozhazované peníze sbírat!
Věrná jste si rodina!

JENŮFA

O, mamičko, nehněvejte se!

KOSTELNÍČKA

Povíš mu, že já nedovolím,
abyste se prv sebrali,
až po zkoušce jednoho roku,
– když se Števo neopije!

REKRUTI

Ale je to přísná ženská!

KOSTELNÍČKA

Neuposlechněš-li Jenůfo,
dáš-li jeho slovům přednost před mýma,
Bůh tě tvrdě ztrestá, když mne neposlechněš.
(*Števa zaražen si položí hlavu na sloup.*)

STAŘENKA

Ó dcera moja – je to přísná ženská!
Vždyť on ten šohájek není tak zlý!

KOSTELNÍČKA

Zítra ráno půjdeš z domu,
aby lidé neříkali, že se za tím štěstím dereš.

LACA

(*výsměšně k sobě*)

Pohláďte, šohájka, pohláďte!
(*hlasitě*)

Kostelničko, upadl vám šátek –
a já bych vám také ruku políbil.

KOSTELNÍČKA

(*odcházejíc*)

Mívajte se tady dobře!

STAŘENKA

A vy muzikanti, jděte dom!
Nesvádějte chlapců!

STÁREK a SBOR

Jděte dom! Nesvádějte chlapců!
(*muzikanti odcházejí*)

STAŘENKA

Jdi se vyspat, Števuško, jdi!
Jseš mladý, kamarádi tě svádí,
zapomněl jsi se!

REKRUTI

Kamarádi tě svádí?
(*odcházejí*)

STAŘENKA

A ty Jenůfo, neplač!
Každý párek si musí svoje trápení přestát.

STÁREK

Každý párek si musí svoje trápení přestát.

LACA, JENŮFA a SBOR

Každý párek si musí svoje trápení přestát.
(*Chasa se rozchází.*)

Šestý výstup

Jenůfa a Števa, později Stařenka

JENŮFA

(*tiše k Števovi*)

Števo, já vím, žes to urobil z té radosti dnes.

Ale jinda, Števuško, nehněvej mamičku;
víš, jak jsem bědná!

Srdce mi úzkostů v těle se třese,
že by mamička aj lidé mohli poznat moji vinu.

Bojím se, že na mne padne kdysi trest;
celé noci nespím.

Pamatuj se, duša moja,

když nám Panbůh s tím odvodem včil pomohl,
abychom se mohli sebrat!
Beztoho bude od mamičky těch výčitek dost!
Víš, jak si na mně zakládá,
včil, včils ju měl slyšet!
Nevím, co bych udělala,
kdybys ty mne včas nesebral –
nevím, co bych udělala také já!

ŠTEVA

Neškleb se! Vždyť vidíš.
Tetka Kostelníčka mne pro tebe dopaluje –
a to pro moji lásku k tobě.
Mohly byste se dívat,
jak o mne všechna děvčata stojí!

JENŮFA

(podrážděně)
Ale včil na ně hledět nemáš!
Jen já mám velké právo k tobě,
smřf bych si musela urobiť!
(Chopí jej rukama za ramena.)
Ty mi takový nesmíš být,
Bože můj, slabý, směšný, takový směšný!
(Lomcuje jím.)

ŠTEVA

(chlácholivě k Jenůtě)
Však tě snad nenechám tak!
Už pro tvoje jablůčkový líce, Jenůfo –
ty jsi věru ze všech nejpěknější,
ty jsi ze všech nejkrásnější!

JENŮFA

Smřf bych si musela urobiť!

ŠTEVA

Ó Jenůfa! Ó Jenůfa!

STAŘENKA

(vyjde z domu)
Ó nechte hovorů, až zítra,
až budete mít čistou hlavou!
Běž, chlapče, běž si lehnout!

ŠTEVA

Ty jsi ze všech nejkrásnější!
(Odchází.)
Nejkrásnější!
*(Stařenka odchází. Jenůfa se znovu vrací
ke koši a počne se sklopenou hlavou vykrajovati.)*

Sedmý výstup

Laca, Jenůfa, (později) Barena, Stárek, Stařenka

LACA

(povstane, bičičtě pohodil, křivák podrží v ruce)
Jak rázem všechno to Števkovo vypínání
schlíplo před Kostelníčkou uší!

JENŮFA

Přesto zůstane on stokrát lepší než ty!

LACA

Zůstane! Zůstane!
(chvějně, horečně;
shýbne se pro pohozenou kytičku)
Jenůfa, tuhle mu upadla ta vonička,
co dostal od některé z těch,
co se prý na něho všude smějů!
Okaž! – Já ti ji zastrčím za kordulku...
(Služka Barena objeví se na prahu.)

JENŮFA

(povstane hrdě)
Dej ji sem! Takovou kytkou,

kteřou dostal můj frajer na počest,
mohu se pýšit!

LACA

(k sobě)

Budeš se jí pýšit!

(k Jenůfě)

A on na tobě nevidí nic jiného,

jen ty tvoje jablůčkové líca!

A přesto zůstane stokrát lepší nežli já.

(podívá se na nůž)

Tenhle křivák by ti je mohl pokazit,

(Laca blíží se k Jenůfě,

v pravici drží voničku a křivák –

zimmničně rozčilen)

Ale zadarmo ti tu voničku nedám.

(Chce ji obejmout.)

JENŮFA

(brání se)

Laco, uhoďm tě!

LACA

(v jejím bránění, jak se k ní shýbá,

přejede ji křivákem tvář při slovech)

Co máš proti mně?

JENŮFA

(vykřikne)

Ježíš Maria! Tys mi probodl líco!

(Přitiskne si fěrtušek na tvář.

Barena lomí rukama.)

LACA

(klesá u ní na koleno obestíraje ji náručí)

Co jsem to urobil! Jenůfka!

(Jenůfa utíká do jizby.)

Já ťa lúbil – od malička lúbil!

STÁREK a STAŘENKA

(přiběhnou)

Co to? Co se to děje?

BARENA

(s chvatem)

Neštěstí se stalo, laškovali o hubičku,

on si podržel křivák v ruce a tak,

nechtěja, ji poškrábl nějak líco!

Zaplať Pánbůh, že ji netrefil do oka!

Zaplať Pánbůh!

(Stárek běží za Jenůfou do jizby.)

STAŘENKA

Samou žalost vyvádíte, chlapi!

STÁREK

(vrací se)

Stařenko, pojďte k Jenůfě,

ona může z toho zemdlít!

Pošlete pro kostelničku,

ať jde hojit, honem hojit!

(Stařenko pospíchá do jizby.

Zdrcený Laca vzchopí se a utíká.)

STÁREK

(volá za ním)

Laco neutíkej,

tys jí to urobil naschvál!

DRUHÉ JEDNÁNÍ

Slovenská jizba.

*Stěny pokryty obrázky a soškami;
u dveří kroupenka. Kamna, ustlaná postel,
truhla, bidélko na šaty.*

*Políčka s nádobím, několik židlic.
U okna zavěšen obraz Bohorodičky.*

První výstup

Jenůfa, Kostelnička

*(Jenůfa v domácím obleku,
s pobledlou tváří, na níž je zřejmá jizva,
sedí na židli u stolu
a se skloněnou hlavou šije.)
(Kostelnička blíží se k postranním dveřím
komory a otevře je.)*

KOSTELNIČKA

Nechám ještě dvěře otevřeny,
aby ti vešlo dost tepla.
A co chodíš se k té okeničce modlit
jako bludná duše?

JENŮFA

Nemohu za to, nemám pokoje v hlavě.

KOSTELNIČKA

(s povzdechem)
To ti věřím, aj já nemám pokoje!
Už od té chvíle, co jsem tě dovedla na dom,
napadlo mi z tvého nářikání neštěstí.
A když jsi se mi potom přiznala
se svým pokleskem –
myslela jsem, že i mne to musí

do hrobu sprovodit.
Schovávala jsem tě z úzkostou
v tvoji hanbě až do té chvíle,
co chlapčok uviděl svět;
a jeho hodný otec se ani ve snu
o to nestará!

JENŮFA

(spěchajíc ke dveřím komory)
Tuším, že sebou Števuška zahýbl!

KOSTELNIČKA

Pořád se s tím děckem mažeš,
místo abys Pánaboha prosila,
by ti ulehčil od něho!

JENŮFA

(vrací se zase ke stolu k práci)
A ne... spí tiše...
On je tak milý a tichúčký.
Co je těch osm dní na světě,
nikdy nezaplakal!

KOSTELNIČKA

Ale bude bečat, bude domrzat!
Krvě, rozumu mně to upíjí!
A já si na tobě tak zakládala!
(Povzdechne si.)
Bože můj!

JENŮFA

(odloží šití, povstane)
Tak je mi až mdlo, mamičko!
Půjdu si lehnout!

KOSTELNIČKA

(béře z kamen hrneček a podává Jenůfě)
Ale prve si to všechno vypij,
aby se ti v spánku ulehčilo.

Ustláno již máš, kahánek
jsem ti také rozžehla!

JENŮFA

Dobrou noc, mamičko!

(Vypije a odchází do komůrky.)

Druhý výstup

KOSTELNIČKA

(sama)

(zavírajíc ze Jenůfou dveře)

Ba, ta tvoje okenička už přes dvacet neděl
zabedněna, a ten tvůj hodný frajer
nenašel k ní cesty. Jen dočkej,
nevíš, že jsem ho dnes pozvala –
rozhodne se to, rozhodne.

A to děcko, to děcko, celý bleďoch Števa,
zrovna se mi tak protiví.

(zoufale)

Co jsem se namodlila, co jsem se napostila,
aby to světa nepoznalo, ale všecko marno!

Dýchá to už týden a smrti se to nepodobá.

Nezbývá mi než Jenůfu dát

Števkovi k utrápení –

a ještě se mu musím pokořit.

(u dveří šramocení)

Už jde!

(Zavírá komoru na klíč

a jde otevřít dveře od jízby;

vstoupí Števa.)

Třetí výstup

Števa, Kostelnička

ŠTEVA

(stísněně)

Tetko Kostelničko, poslala jste cedulku,
když nepřijdu, že se stane hrozné neštěstí!
Co mi chcete povědět?

KOSTELNIČKA

(ukáže na dveře komory)

Vejdí dál...

(Števa váhá.)

Co váháš?

ŠTEVA

Mně je tak úzko...

Stalo se něco Jenůfě?

KOSTELNIČKA

Ona už okřála a dítě je zdrávo.

ŠTEVA

Už je na světě?

KOSTELNIČKA

(s hlubokou výčitkou)

A tys nedošel se ani podívat,
ani pozeptat!

ŠTEVA

Já si na to mnohokrát vzpomněl
a mrzelo mne to dost.

A když jste se na mne tak osápla,
pronásledovat jste mne chtěla –
a zrovna se Jenůfě krása pokazila,
nemohl jsem za to.

KOSTELNIČKA

Tož jenom vejdí!

ŠTEVA

Já se bojím. Ona tu čeká?

KOSTELNÍČKA

Jenůfa spí.

(Otevře dveře u komory.)

ŠTEVA

Dojela už z Vídně?

KOSTELNÍČKA

Tu se schovávala.

Tam se podívej na svoje dítě,

chlapčok, také Števa;

sama jsem ho okřtila.

ŠTEVA

Ó, chudátko...

KOSTELNÍČKA

Ba, chudátko!

(vášnivě)

Ale stokrát bídňější je Jenůfa.

ŠTEVA

Já budu na ně platit.

Jen nerozhlášte to, že je to moje!

KOSTELNÍČKA

(chytí ho křečovitě za ruku

a táhne ho ke dveřím)

Podívej se také na ni – na Jenůfu!

Čím ti bědná duša ublížila,

žes ji uvrhnul do té hanby

a včil ji nechceš pomoci?

Vždyť přece vidíš, že chlapčok žije,

je celý po tobě!

Pojď se, Števo, přece naň podívat!

Na kolenou toho se musím dožadovat.

(Padá na kolena.)

Števo, seber si oba svatým zákonem.

(Števa zakryje si rukama tváře.)

Neopustí moji pastorkyňu,

moji dceru radostnou,

ať si již s tebou snáší všechno neštěstí,

jenom ať v tě hanbě nezůstane,

ona a moje jméno! Ty pláčeš?

(Vstane, berouc ho za ruku.)

Pojď k nim,

Števo, vezmi si svého chlapčoka na ruce,

potěš Jenůfu!

ŠTEVA

(vyvine se jí z ruky)

Tetuško, kameň by se ustrnul,

ale vzít si ji nemohu,

bylo by to neštěstí nás obou.

KOSTELNÍČKA

Proč také tvoje?

ŠTEVA

Protože se jí bojím.

Ona bývala taková milá, tak veselá,

ale najednou počala se měnit –

mně před očima, byla na vás podobna,

prudká a žalostná.

Když jsem ji ráno po odvodě uhlídal,

jak měla to líco rozřáté,

všecka láska k ní odešla.

A vás tetko, nehněvejte se za upřímnost,

také vás se bojím, vy mi připadáte tak divná,

strašná, jako nějaká bosorka,

kteřá by za mnou chodila

a mne pronásledovala!

Potom jsem už zrovna zaslíben

s tou rychtářovou Karolkou.

Už je všemu konec.

KOSTELNIČKA

Števo!

JENŮFA

(v komoře ze spaní)

Mamičko, kámen na mě padá!

(Kostelnička naslouchá

a spěje ke dveřím komory.

Števa polekaně utíká z jizby ven.)

KOSTELNIČKA

Obudila se?

To se jen ze spaní nadzvedla

a Števa to viděl... Už znovu spí.

(zavírá zase dveře u komory na klíč,

sípavým hlasem)

Utekl, duša bídná!

A k dítěti se nepřiblížil

a vlastní to jeho krev!

(v nejvyšším rozčilení)

Och, byla bych s toho červíka zničit

a hodit mu ho k nohám:

"Na, ty to máš na svědomí!" Ale co včil?

(U jizby se otevírají dvěře. Vstupuje Laca.)

Kdo ji zachrání?

Čtvrtý výstup

Laca, Kostelnička

LACA

To jsem já, tetko!

Víte, jak rád k vám chodím,

s vámi se potěšit!

Ale viděl jsem vcházet šohaje.

Byl to Števa, poznal jsem ho.

Co tu hledal?

Vrátila se snad Jenůfa?

KOSTELNIČKA

Vrátila.

LACA

A bude přece jeho?

KOSTELNIČKA

Ne... Ona s ním nehovořila.

LACA

A mně ji dáte –

jak jste mě vždycky těšivaly,

že se to může stát!

Och, nepopustím od ní za nic na světě!

KOSTELNIČKA

Laco, ty máš všechno zvědět –

potom zkoušej svoji lásku!

Jenůfa, bédná děvčica,

nebyla jakživa ve Vídni,

já ji po ten celý čas tu schovávala.

Ona před týdnem dostala chlapca,

s ním, se Štefkem.

LACA

Tetko, to že by se stalo?

Vy mne jen zkoušíte!

KOSTELNIČKA

Jak Bůh nad námi, čistou ti pravdu

v té těžkosti povídám.

LACA

(temně)

Och, tetko, těžkost jste mi urobila,

jak by mi do hlavy kamenem...

A já bych si měl sebrat

to Štefkovo děcko?

(Kostelnička vzrušeně přejde jizbou

a chopí hlavu do rukou.)

KOSTELNÍČKA

Laco, ó věru, už ten chlapčok nežije...
Zemřel...

LACA

On to Števa věděl?

KOSTELNÍČKA

Věděl. No, já už ho neznám,
jen pomstu bych na něho svolala
na jeho celý život!
(tlumeně, se stupňující se horečností)
Teď běž, jen běž – a dozvěd se tam,
kdy chystají svatbu!
Já to musím vědět – jen běž!

LACA

Tož ano. Co chvíľa budu tady!
(Odejde.)

Pátý výstup

KOSTELNÍČKA

(sama)
Co chvíľa... co chvíľa...
a já si mám zatím přejít celou věčnost,
celé spasení?...
Což kdybych dítě raději někam zavezla?...
Ne... ne... Jen ono je na překážku,
a hanbou pro celý život!...
Já bych tím jí život vykoupila...
a Pánbůh, on to nejlépe ví, jak to všecko stojí.
(Sebere se závěsky vlnák a zaobalí se do něho.)
Já pánubohu chlapce zanesu...
Bude to kratší a lehčí!
Do jara, než ledy odejdou, památky nebude.
K Pánubohu dojde, dokud to ničeho neví.
(V nejvyšším rozčilení, pomíjejíc se smysly.)

To by se na mne, na Jenůfu, sesypali!
(Křčíc se, ukazuje pronásledování prstem.)
Vidíte ji, Kostelničku!
(Plíživě chvátá do komory
a vrátí se s dítětem a zaobalí je do šátku.)
Z hřichu vzešel – věru i Števova bídná duša!
(Vyběhne ze dveří, zavrouc je na klíč.)

Šestý výstup

JENŮFA

(sama)
(vejde do světnice)
Mamičko, mám těžkou hlavu,
jako samý kámen; pomozte!
Kde jste, mamičko?
(Rozhlíží se zvolna.)
To je její jizba...
(Mne si čelo.)
Já zůstávám v komoře,
musím se tam stále skrývat,
(strachuplně)
ať mně nikdo nespatri.
Mamička mi pořád vyčítají,
trním to bodá do duše!
Už je večer, smím odbednit okeničky.
Všude tma, jenom měsíček bédným
lidem září a plničko hvězd...
a Števa ještě nejde – a zase nedojde!
Kdyby tak chlapčoka viděl,
jak modré oči otvírá...
A kde je můj Števuška –
kam jste mi ho dali?
(Běží do komory a zase přiběhne zpět –
převrací peřiny.)
Kde je můj Števuška? Pláče a naříká,
já ho přece slyším. –

Neublížujte mu, dobří lidé,
já to všechno zavinila, já a Števa.
Kam jste mi ho položili?
Spadne tam, ach spadne.
Zima mu bude, zima ukrutná!
Neopúšťejte ho!
(Vykřikne.)
Dočkejte! Já ho přijdu bránit.
*(Ubíhá ke dveřím, jež jsou zamknuty;
tápajíc po nich, upadne na zem, klidně.)*
Kde to jsem? To je mamčinčina jizba –
dveře zamknuty, dveře zamknuty.
(potěšeně)
Že ho šly mamička ukázat do mlýna!
Aha, do mlýna – Števova synka!
(starostlivě)
Ale modlit se musím za něho.
Tu u mariánského obrázku.
(Sejme si obrázek na stůl a poklekne.)
Zdravas královno,
matko milosrdenství,
živote sladkosti,
tys naděje naše.
Buď zdráva, buď zdráva,
my k tobě voláme,
vyhnaní synové Evy,
my k tobě vzdycháme
lkající a plačící
v tomto slzavém údolí.
Ach, obrať k nám své milosrdné oči,
a Ježíše,
který jest plod života tvého,
nám po tomto putování ukaž,
ó milostivá, ó přívětivá,
ó přesladká, Panno Maria!
(zimničnou řečí)
A Števuška mi ochraňuj
(šramot u dveří)

a Števuška, a Števuška mi ochraňuj,
(zabušení na okno)
a neopúšťaj mi ho,
matko milosrdenství!

Sedmý výstup

Jenůfa, Kostelnička

JENŮFA

(vyskočí)

Kdo to je?

KOSTELNIČKA

*(za dveřmi; ustrašeně,
těžce oddychujíc a tetelíc se)*

Jenůfko, ty jsi ještě vzhůru?

Otevři okno.

JENŮFA

(pootvívá okno)

Nesete Števušku?

KOSTELNIČKA

(u okna, uleknutě)

Tumáš klíč, otevři dveře,

ruce se mi třesou – zimou...

*(Jenůfa přivřela okno, ne na celo;
jde ke dveřím a odemkne.)*

JENŮFA

Kde je Števuška?

Vy jste ho nechaly ve mlýně?

Vy jste ho nechaly ve mlýně?

(radostně)

Snad k nám s ním dojde sám Števa
na besedu, vidíte, mamičko,
pro to roznílé děcko?

KOSTELNIČKA

Děvčico, ty blouzníš.
Potěš tě Pánbůh –
ale ty ještě o tom neštěstí nevíš?
Dva dny jsi spala v horečce...
A ten tvůj chlapčok umřel!

JENŮFA

*(klesá u Kostelničky na kolena,
opírajíc si hlavu o její klín)*
Tož umřel můj chlapčok radostný,
tož umřel!
(zajikne se)
Mamičko, srdce mi bolí,
ale vy jste vždycky říkávaly,
že by mu to bylo k přání,
že co mu Pánbůh nachystá,
já bych bědná nemohla!
Tož už mi umřel,
tož je už andělíčkem –
ale já jsem tak sirá bez něho,
tak je mi těžko – k pláči...

KOSTELNIČKA

Poděkuj Pánubohu!
Jsi zase svobodná!

JENŮFA

(odhodlaně, pevně)
A co Števa?
Mamičko, slibovaly jste mi,
že pro něho pošlete.
Ten to musí také vědět.

KOSTELNIČKA

Nevzpomínej ho –
leda kletbu mu přej!
Byl tady, když jsi ležela v tom spánku,
dítě viděl – já před něho na kolena padla,

ale on to všechno chtěl zaplatit!
Tebe že se bojí, že máš to líco pošramocené,
mne se také bojí, že jsem bosorka!

JENŮFA

Ach, Pánbůh mu odpust!
(s pláčem)
Ach, Pánbůh mu odpust!

KOSTELNIČKA

A s tou rychtářovou je už zaslíben.
Nelámej si pro tu slotu opijavého hlavu!
A važ si raději Laci!
To máš pravou spolehlivou lásku!

Osmý výstup

Laca, předešlí

KOSTELNIČKA

Toť zrovna jde!...
(k Jenůfě s chvatem)
On o tobě všechno ví,
já mu všechno pověděla
a on ti odpustil.

LACA

(ke Kostelničce)
Tetuško, nebyli u rychtářů doma.
*(Spatří Jenůfu, blíží se k ní,
podáváje jí ruku.)*
Jenůfka! Potěš tě Pánbůh,
Jenůfka! Nepodáš mi ruky?

JENŮFA

Děkuji ti Laco, za všecko dobré,
co jsi se o mně nasmýšlel
po ten čas, co jsem ti byla s očí!

Já jsem tě mnohokrát z komůrky slyšela,
jak jste tu s mamičkou vždy o mně hovořili.
Ó vidíš, jak jsem bledná!

LACA

Však zase okřeješ, své dítě oželiš!

JENŮFA

Já jsem si ten život jinak myslila,
ale včil už jak bych stála u konce!

LACA

(smutně)

A za mne bys nešla, Jenůfka?

KOSTELNÍČKA

(zimničtě)

Půjde za tebe, Laco, půjde...

Ona včil už ztracený rozum našla

(Klesne na židli.)

a musí být ještě šťastná.

JENŮFA

Mamička tak dětinsky hovoří!

Jak by sis pro mne to vzal?

Ó rozvaž si to dobře!

Majetku, počestnosti nemám –

a lásky té pěkné –

pro všecko na světě –

té už také nemám.

Chceš mne takovou?

LACA

(schvátí ji do náručí a políbí ji na tvář)

Chci, Jenůfka –

jen když budeš má!

JENŮFA

(přítulně, lehce)

Pak budu s tebou snášet všechno dobré,
všechno zlé!

KOSTELNÍČKA

(namáhavě se vzchopí a běže se k nim)

Vidíte, že jsem to přece dobře učinila!

A já vám včil žehnám z toho těžkého srdce:

ať vás Pánbůh vždy vytrhne z každého trápení,

ať vám žehná vždy na zdraví,

spokojenosti i majetku...

ale jemu, té příčině všeho neštěstí –

kletbuju, aby jeho žena,

kteřá si ho s takým srdcem vezme,

spíše rozumu pozbyla

než překročí jeho práh!

(klesne na židli)

Běda jemu i mně!

(Průvan otevře okno.)

LACA

Co je vám, tetuško?

KOSTELNÍČKA

Co to venku hučí, naříká?

(Vykřikne.)

Držte mne!

(Laca soucitně ji obmyká rameno.)

Stůjte při mně! Laco, zůstaň!

(Rozhlíží se ustrašeně.)

LACA

Co je vám, tetuško?

KOSTELNÍČKA

Zavřete okno!

JENŮFA

(jde zavírat okno)

Ha, jaký to vítr a mráz!

KOSTELNIČKA

Jako by sem smrt načuhovala!

TŘETÍ JEDNÁNÍ

Jizba Kostelničky z druhého jednání.

Na stole bílé prostěradlo

a květináč s rozmaryjí,

několik proutků opentlené rozmaryje

na talíři. Láhev vína,

několik sklínek a talíř koláčů.

První výstup

Kostelnička, Jenůfa, Laca, Stařenka, Pastuchyňa.

(Jenůfa sedí na židli,

svátečně ustrojená,

modlitby a šátek v ruce.

Pastuchyňa jí pozadu

uvazuje šátek na hlavě.

U Jenůfy stojí Laca.

U stolu na židli sedí stařenka ze mlýna.

Kostelnička přechází,

jevíc horečný nepokoj a vnitřní muka;

jest velmi přepadlá a schvácená.

Jenůfa vyhlíží svěžeji než v jednání druhém,

ale vážně.)

PASTUCHYŇA

Není ti teskno, Jenůfko?

JENŮFA

Není.

LACA

Proč by jí bylo smutno,

však já jí jakživ neublížím!

PASTUCHYŇA

To už tak ale bývá, že je děvčici líto svobody.
Bože, co já byla hlúpá, jak se naplakala –
a zatím dostala jsem dobrého,
hodného, řádného člověka!

KOSTELNIČKA

(uleknutě)

Co to šramoce za dveřmi?

PASTUCHYŇA

(otvírá dveře novým příchozím)

Vítejte!

KOSTELNIČKA

Kdo to jde?

PASTUCHYŇA

Nelekejte se, to je rychtář
s rychtářkou.

Druhý výstup

Rychtář, Rychtářka, předešlí

RYCHTÁŘ

(podává Kostelničce ruku)

Dej Bůh štěstí...

Což jste se nás polekala?

PASTUCHYŇA

To je její nemoc!

To je její nemoc! Vítejte!

RYCHTÁŘ

Došli jsme na pozvanou,
Karolka, jen co se dočká Števy,
přijdou spolu.

LACA

Zdrávi došli!

JENŮFA

(povstane)

Vítejte!

PASTUCHYŇA

(pro sebe)

Kostelnička je pořád po nemoci
slabého ducha.

*(Podává na zavadanou
a potom rozmaryju.)*

RYCHTÁŘ

Vidět po ní, hyne jaksi!

(ke Kostelničce)

Co jste vy bývala za ženskou statečnou,
jen na vás všechno hrálo!

(Připíjí si.)

Ať už nenaříkáte,
ať je všechno v pořádku!

KOSTELNIČKA

Vypravuju dnes Jenůfě svatbu

s hodným člověkem,

mně není do nářku.

Ale cítím to, hynu.

(Chopí se za hlavu.)

Och, bývají to muka!

Spánek nikdy neodlehčí,

musím být vzhůru, musím,

abych to všechno zažila!

JENŮFA

Mamičko, však dá Pánbůh,
že se ještě uzdravíte!

KOSTELNÍČKA

Nechci se uzdravit – nechci...
Dlouhý život byl by hrůzou –
a jak tam?

(Vzpamatuje se.)

Dnes je tvá veselka, Jenůfko –
já se z ní těším.

RYCHTÁŘKA

(ke Kostelníčce)

Co si to jen Jenůfa vzala do hlavy,
že jde ku vdavkám jako
múdrá vdova nastrojena?

KOSTELNÍČKA

Ona, Jenůfa?

Zrovna tak jednoducho chodívají ku oltáři
největší páni.

RYCHTÁŘKA

Páni si dělají všecko po modách,
ale my tady na dědině!

No, já bych ku oltáři byla nešla
bez věnce a pantlí, nešla,
ani za tisíc rýnských, nešla!

PASTUCHYŇA

(k rychtářce)

Proto ona přec zůstane spořádaná
aj šikovná ženská!

KOSTELNÍČKA

Pojďte se podívat na její výbavku!

Sama jsem já všecko spořádala:
takovou výbavku hned tak nevidět!...

*(Všichni odejdou do komory,
zůstane jen Jenůfka s Lacou.)*

Třetí výstup

Laca, Jenůfa

JENŮFA

Vidíš, Laco, já to tušila,
že to každému napadne,
jak jsem to na zdavky nastrojena.

LACA

(vytahuje z kapsy kazajky kytičku)
Jenůfka, já ti přece kytičku donesl...
Je až z Belovce od zahradníka.

JENŮFA

Děkuji ti, Laco!

LACA

Tu bys nevzala, Jenůfka?

JENŮFA

(připne si kytičku na kordulu)
Och, Laco,
takové nevěsty tys si nezasloužil!

LACA

Ó, dětino, už mi o tom nemluv!
Mne jen to ranou udeřilo v tu první chvíli,
jak mi to tetička řekly,
ale potom hned jsem ti to odpustil!
Však se já na tobě tak mnoho provinil,
celý život tobě to musím vynahrazovat,
celý svůj život!

JENŮFA

Tak mi je líto tebe!
Tys při mne stál v neštěstí,
ty místo Števy.

LACA

Já vím, žes Števu lúbila,
jenom když včil už naň nemyslíš.
Já nosil v srdci zášť na Števu –
a o všechno bych ho byl nejraději připravil.
Ale tys mi nakázala, abych se s ním udobřil,
já už jsem to všechno zlé v sobě překonal,
všechno, že tys se mnou!
Števa jsem, jak se patří,
pozval na naši svatbu;
slíbil, že dojde jako bratr i s Karolkou.
A hen už jsou tu!

Čtvrtý výstup

Števa, Karolka, předešlí

(vstoupí Karolka a Števa)

KAROLKA

Pánbůh rač dát dobrý den!
Števa se tak dlouho zdržel se strojením,
jako kdyby se mu nohy k zemi lepily!
Vinšuju vám, aby vám dal Pánbůh štěstí
a božího požehnání!
Já se budu dnes na tebe
zkormouceně dívat,
že to také na mne dojde,
jít k oltáři. Jen škoda,
že si to tak jako múdří
bez muziky odbýváte!
A včil, Števo, vinšuj ty!

ŠTEVA

(v rozpacích)

Já to tak neumím jako Karolka!

JENŮFA

No, neškodí, tu podejte si s bratrem ruce!
Každý z vás má něco pěkného na sobě.
Ty, Števo, svou tvářnost
a Laca tu dobrou boží duši!

KAROLKA

Jenom ty ještě Števovi napověz,
že je pěkný, beztoho neví, co vyvádět!

JENŮFA

Také dětina on by ještě byl?

LACA

Kdy vy budete mít veselí?

ŠTEVA

Zrovna za čtrnáct dní!

KAROLKA

(žertovně)

Iha, budu-li já jenom chtít!
Třeba tě ještě odpravím.
Bez toho mne lidé strašejí s tebou!

ŠTEVA

Ty bys to dopravila –
život bych si musel vzít!

JENŮFA

Vidíš, Števo, to je tvoje pravá láska!
Bodajť by tě nikdy nezabolela!
*(Rychtář, Kostelníčka,
a ostatní vracejí se z komory.)*

Pátý výstup

Rychtář, Kostelnička, Rychtářka, předešlí

RYCHTÁŘ

To bylo nějakého prohlížení!

KOSTELNIČKA

(polekaně, rozechvěle)

Števa je tu!

Došel zas urobiť nějaké neštěstí!

(k Lacovi)

Co tu chce. Nemohu ho vidět.

LACA

(ke Kostelničce)

Když Jenůfa se toho dožadovala!

RYCHTÁŘ

Kdybych si nebyl zapálil cigárku,
už by to hrabání mne bylo dopálilo!

RYCHTÁŘKA

Řádně jste ji vybavila,
ta čest se vám musí dát!

Šestý výstup

Předešlí, Barena s děvčaty

*(přináší kytici z rozmaryje
a květu muškátu,
ověšenou barevnými stužkami)*

BARENA

Pán Bůh rač dát dobrý den!

DĚVČATA

Pán Bůh rač dát dobrý den!

Nepozvali jste nás,
my vás dlouho zabavovat nebudem.

BARENA

Ba, žádného veselí nestrojte,
přece jsme se zdržet nemohly,
abychom nešly Jenůfě vinšovat
a zazpívat!

BARENA a DÍVKY

Tož vám oběma vinšujem
tolik štěstí, co je kapek v hustém dešti.
A teď si zazpíváme!

1. Ej, mamko, mamko,
maměnko moja!
Zjednejte mi nové šaty,
já se budu vydávati. Ej!

2. Ej, dcerko, dcerko,
dceruško moja!
Nechaj toho vydávaňa,
však si ešče hrubě mladá. Ej!

3. Ej, mamko, mamko,
maměnko moja!
Také jste vy mladá byly,
ráda jste se vydávaly! Ej!

RYCHTÁŘ

Dobře jste to zazpívaly, dobře!

BARENA

A to si od nás vezmi, Jenůfko!
(Podává Jenůfě kytici.)

JENŮFA

Děkuju vám z celého srdce!
Tak mile mne to dojalo!

LACA

Pan farář nakázali přijít
do kostela zrovna v devět!

RYCHTÁŘ

Tož si jen popilte s požehnáním –
aby už to šlo!
*(Laca a Jenůfa pokleknou
před stařenkou.)*

LACA

Uctivo vás prosím o požehnání.

STAŘENKA

Tož já vám žehnám,
ve jménu Otce,
Syna aj Ducha Svatého.
Ty, Laco, mne zle nevzpomínej!
(Snoubenci líbají stařence ruce.)

RYCHTÁŘ

A včil, Kostelničko,
vy to asi dokážete, jak velebníček!
*(Snoubenci pokleknou před Kostelničkou,
ona zvedne ruce. Venku hluk.
Kostelnička couvne poděšena.
Zvenčí je rozeznati z hluku dva hlasy.)*

1. HLAS

(zvenčí)
Chudátko!
Nějaka bestyja uničila dítě!

2. HLAS

(zvenčí)
Která bezbožnica to urobila?

KOSTELNIČKA

Co dítě?
Co s dítětem tam křičejí?

Sedmý výstup

Jano, ostatní

JANO

(vběhne)
Rychtáři, hledají vás.

RYCHTÁŘ

A co je? Cože to?

ŠTEVA

Co se děje?

JANO

Vy to ještě nevíte?
Sekáči z pivovaru
našli pod ledem přimrzlé dítě!

VŠICHNI

Ó hrůza! Ó hrůza!

JANO

Nesou ho na desce,
je jako živé v peřince,
v povijáku,
na hlavě červenou pupinu!
To je na hrůzu;
lidé nad tím naříkají, ó poběžte!
(Jano odbíhá; za ním rychtář,

*rychtářka, lid, pastuchyňa,
Laca, Jenůfa a Karolka.
Jen Števa strnule stojí
a u postele Kostelnička se stařenkou.)*

Osmý výstup

Kostelnička, Stařenka, Števa

KOSTELNIČKA

Jenůfa, neodbíhaj,

ó neodbíhaj!

Držte mne, braňte mne,

to jdou pro mne!

STAŘENKA

Ale dcero moje!

Dcero, zase blouzníš!

(Števa odbíhá a u dveří

vrazí do něho Karolka,

chopí Števu za ruku.)

Devátý výstup

Předešlí, Karolka, později Jenůfa a Laca

KAROLKA

Števo, to je ti strašné...

Svatba pokažena...

Já být nevěstou, plakala bych.

JENŮFA

(zvenčí)

Ó Bože, můj Bože,

to je můj chlapčok!

ŠTEVA

Jak by mi ten křik nohy podtal!

A úzko je mi včil!

(Jenůfa se Lacovi vytrhne.

Laca táhne Jenůfu dovnitř.)

LACA

Jenůfka! Jenůfka!

Vzpamatuj se!

Co tě to hrozného napadlo!

Lidé to slyší! Ó vzpamatuj se!

JENŮFA

Pusť mne, to je Števuška,

můj chlapčok, můj!

(Vstoupí rychtář, v ruce povíjan

a červený čepeček. Za ním ostatní.)

Desátý výstup

Rychtář, ostatní

(dveře ostanou dokořán, nazírá sem lid)

JENŮFA

Ha – vidíte, jeho povíják,

jeho čepčáček!

Sama jsem ho ze svých pentlí popravila!

RYCHTÁŘKA

Slyšíš, rychtáři! Oni o tom vědí!

JENŮFA

Ej, lidé, kterak jste ho dopravili?

TETKA

Ježíši Kriste! Tak utratila svoje dítě!

JENŮFA

Bez truhélky, bez věnečku.
Co mu pokoja nedáte?
Kdesi ve sněhu a ledu s ním gúlali!

RYCHTÁŘ

To už jsem snad, bar bez pánů,
na stopě! Já musím být první ouřad –
(Utírá si pot z čela)
a raději bych se neviděl!

LID

Kamením po ní! Ježíši Kriste!
Zabila dítě! Jistě to dovezla z Vídně!

JENŮFA

Števo, mlynáři, běž za nima, honem běž –
to je tvoje dítě!

LACA

(hrozivě)
Jenom se odvažte někdo se jí dotknout!
Život vás to bude stát!
Pěstí vás dobiju!

KOSTELNIČKA

(namáhavě se vzchopí)
Ještě jsem tu já! Vy ničeho nevíte!
To můj skutek – můj trest boží!

LID

Kostelnička!

KOSTELNIČKA

Já jsem dítě Jenůfčino uničila,
já samotná! Její život,
její štěstí chtěla jsem zachránit.
Tiskla se na mne hanba,
že jsem pastorkyni do zkázy dochovala!

(Klesne na kolena.)

Tys, Bože, to věděl,
že to nebylo k snesení,
že by se místo dítěte utratily životy dva...
Jenůfa nebyla ve Vídni,
já jsem ji schovávala, omámila,
dítě vzala, k řece zanesla,
a v prosekaný otvor vstrčila.

LID

Ježíši Kriste!

KOSTELNIČKA

Bylo to večer. Ono se nebránilo...
ani nezapípllo...
Jen jako by mne na rukou pálilo –
a od té chvíle cítila jsem,
že jsem vražednice.

LID

Ježíši Kriste! To že Kostelnička!

KOSTELNIČKA

Jenůfě jsem potom řekla,
že její dítě v bezvědomí umřelo.
Och, slitujte se nad ní, nehaňte ji!
Ona je nevinná...
Mne sudte, mne kamenujte bídou!

JENŮFA

Ej, mamičko –
pod led – och!
(zuřivě)
Nechte mne!

KAROLKA

*(k Števovi, jenž se zdrcen
podpírá o okno)*
Števo, to ty máš na svědomí?

(vrhající se matce kolem šije)

Mamičko, mně je tak těžko
k zemdení!

RYCHTÁŘKA

Karolka moja!

KAROLKA

Vyvedte mne ven –
já za Števa nepůjdu,
raději bych do vody skočila.

Pojďte dom!

(Karolka dere se ven, za ní matka.)

LACA

Och, Bože můj, já jsem toho příčina,
já ti to líco zohavil, aby tě Števa nechal,
a tak potom všechno ošlo na to neštěstí!

PASTUCHYŇA

To je na něho trest!

Žádná děvčica za něho nepůjde.

Co by jen poctivá cikánka byla!

*(Števa, zakrýváje si rukama tvář,
dere se ven.*

Zdrcenou stařenku vyvádí pastuchyňa)

Jedenáctý výstup

Jenůfa, Laca, Kostelnička, Rychtář, ostatní

*(bez Rychtářky, Karolky, Števy,
stařenky a pastuchyně)*

JENŮFA

(se samostatně povznese ke Kostelničce)

Vstaňte, pěstounko moja!

Dosti smrtelného ponižení

a muk vás čeká!

(Pozdvihuje Kostelničku.)

KOSTELNIČKA

Kam mne pozdvihuješ?

Víš, že mne povedou?

(hrůzyplně)

Och!

(Doběhne ke dveřím komory.)

Ne, ne! Já nesmím!

Oni by tebe soudili, Jenůfo!

JENŮFA

A ta moje pěstounka,

už to chápu, není proklínání hodna.

Nezatracujete ji!

Dopřejte ji času k pokání!

Aj na ni Spasitel pohlédne!

LACA

Jenůfka, neušel ti rozum z cesty?

KOSTELNIČKA

Odpusť mi jenom ty.

Včil už vidím, že jsem sebe milovala

víc než tebe. Včil už nemůžeš volat:

"Mamičko, aj mamičko!"

Tys nemohla dědit moji povahu,

móji krev a já z tebe včil беру sílu...

chci trpět!

Aj i na mne Spasitel pohlédne.

JENŮFA

Pánbůh vás potěš!

KOSTELNIČKA

Pojďte, rychtáři! Vedte mne!...

JENŮFA

Pánbůh vás potěš!

*(Rychtář podepře Kostelničku
v rameni a odchází.*

Za nimi se hrnou všichni.

Zůstanou jen Jenůfa a Laca.)

Dvanáctý výstup

Jenůfa, Laca

JENŮFA

Odešli... Jdi také!

Však včil vidíš, že s mým
bědným životem svůj spojit nemůžeš!

Buď s Bohem...

a pamatuj si, žes byl nejlepší člověk,
jehož jsem poznala na světě!

Žes mi zúmyslně poranil to líco,
to jsem ti dávno odpustila.

To jsi hřešil jenom z lásky,
jako já kdysi.

LACA

Ty odejdeš do světa

za hodnějším životem

a mne nevezmeš s sebou,

Jenůfko?

JENŮFA

Víš, že mne budou volat k soudu,

že každý se na mne s opovržením podívá?

LACA

(živěji)

Jenůfka, já i to pro tebe snesu.

Co nám do světa,

když si budeme na útěchy!

JENŮFA

(překonána)

Ó Laco, duša moja!

Ó pojd! Včil k tobě mne dovedla láska –
ta větší, co Pánbůh s ní spokojen!

Konec opery

Program vydalo
Národní divadlo moravskoslezské,
příspěvková organizace statutárního města Ostrava
Čs. legii 148/14, 701 04 Ostrava – Moravská Ostrava
www.ndm.cz

Ředitel Jiří Nekvasil,
hudební ředitel opery Robert Jindra.
Program připravil dramaturg opery Daniel Jäger.
V programu jsou publikovány texty PhDr. Marty Trnkové,
otištěné v programu k premiéře inscenace v roce 2004.
Jazyková korektura Barbora Dolejšová.
Výtvarné zpracování programu a sazba Lubomír Šedivý.
Fotografie z nastudování v roce 2004 Josef Hradil.
Foto na titulní straně Josef Hradil.

Tisk Ringier Axel Springer Print CZ a.s.

„Nositelé autorských práv k dílu zastupuje DILIA,
divadelní, literární, audiovizuální agentura, Krátkého 1, Praha 9.“

Činnost Národního divadla moravskoslezského,
příspěvkové organizace statutárního města Ostrava,
je financována z rozpočtu města Ostravy.

Aktivity NDM jsou také finančně podporovány
Ministerstvem kultury České republiky
a Moravskoslezským krajem.

Mediální partner NDM

deník

OSTRAVA!!!